

CZU 347.9

PROCEDURA CU PRIVIRE LA CERERILE CU VALOARE REDUSĂ - O POSIBILĂ SOLUȚIE ÎN VEDEREA DECONGESTIONĂRII INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI SUPRAAGLOMERATE

Adelina BĂCU,
doctor în drept, conf. univ., catedra Drept privat, ASEM

REZUMAT

Dezvoltarea unui mecanism eficient de soluționare în termen rezonabil a litigiilor este indispensabilă în procesul de edificare a unui sistem judiciar modern, care să ofere cetățenilor acces nestingherit la justiție, contribuind totodată la diminuarea sarcinii ce revine în prezent instanțelor de judecată, la accelerarea soluționării cauzelor și, în final, la creșterea încrederii în actul justiției. Procedura cu privire la cererile de valoare redusă reprezintă una dintre inovațiile legislative introduse în ultimii ani, atât în legislația europeană, cât și în legislația statelor membre ale UE, în contextul modernizării procedurilor speciale, în scopul clarificării rapide și eficiente a situațiilor litigioase de întindere restrânsă. Acest tip de procedură se caracterizează prin: accesibilitate, deoarece presupune utilizarea unor formulare tipizate; simplitate, deoarece, este de regulă o procedură scrisă, dar care nu exclude înfățișarea părților la dorința acestora, iar taxa de stat este fixă și într-un quantum mai redus decât în procedura de drept comun; și celeritate, termenele de examinare a cererilor fiind unele restrânse.

Cuvinte cheie: cereri cu valoare redusă, particularitățile examinării cererilor cu valoare redusă în dreptul comparat, procedura scrisă, reducerea costurilor actului de justiție, simplificarea procedurii de examinare a cauzelor

THE PROCEDURE REGARDING SMALL TRACK CLAIMS— A POSSIBLE SOLUTION CONCERNING THE DECREASE OF THE OVERWHELMED COURTS OF LAW

Adelina BĂCU,
doctor of laws, associate professor, from the Faculty of General Economy and Law of the Academy
of Economic Studies

SUMMARY

Development of an effective mechanism for solving in reasonable period of disputes is indispensable in the process of building a modern judicial system, which provides to the citizens unhindered access to justice, contributing to the decline of the task which is now in the competence of the courts, to accelerate the settlement of cases and ultimately greater confidence in the justice act. The procedure concerning the applications with reduced value represents one of the innovations introduced in the legislation in recent years, both in European legislation as well as legislation in the EU Member States, in the context of the modernization of Special Procedures, in order to clarify rapidly and effectively the dispute of restricted cases. This type of procedure is characterized by: accessibility, because involves the use of standard forms; simplicity, because it is usually a written procedure, but that does not preclude the appearance of the parties in their desire and the state fees are fixed and in a less amount than the common law procedure and prompt deadlines for examining applications being some restrained.

Keywords: applications with reduced value, peculiarities of examination of reduced value applications in comparative law, the written procedure, reducing the cost of justice, simplifying the procedure for examining the cases.

Introducere. Una dintre principalele preocupări exprimate în mod constant privind funcționarea sistemelor judiciare civile, în special în ceea ce privește posibilitatea ca cetățenii obișnuiți să aibă acces la justiție și să obțină despăgubiri rapide și fără a cheltui sume mari pentru consiliere juridică, vizează domeniul cererilor cu o valoare scăzută, în special cele inițiate de către persoane fizice împotriva întreprinderilor sau a altor persoane fizice, în cazul cărora timpul, eforturile și costurile implicate pot fi adesea

vădit disproporționate în raport cu valoarea cererii.

Astfel, în contextul obiectivelor ce vizează garantarea accesului la justiție și instituirea unui spațiu de libertate, securitate și justiție, în ultima perioadă de timp, tot mai mult se vorbește despre necesitatea instituirii unei proceduri, după modelul instituit în Uniunea Europeană, cu privire la cererile cu valoare redusă. Acest tip de procedură are ca obiectiv principal simplificarea și accelerarea soluționării litigiilor în cazul unor pretenții cu valoare redusă și

de a reduce, în consecință, costurile acestui tip de litigii atât pentru bugetul de stat din care sunt întreținute instanțele de judecată, cât și pentru participanții implicați în asemenea litigii.

În vederea realizării acestui lucru, se pune accent pe necesitatea unei proceduri relativ simple și, în special, pe caracterul preponderent scris al acesteia. În plus, rolul instanțelor este consolidat în mod semnificativ în ceea ce privește gestionarea evoluției cauzelor, stabilirea faptelor în relație cu părțile

din perspectiva cererii și în ceea ce privește posibilitatea ca părțile să utilizeze procedura fără a fi nevoite să recurgă la consiliere juridică și să suporte costurile pe care le implică acest lucru.

Obiectivul procedurii de a se derula cu rapiditate trebuie realizat prin respectarea termenelor-limită specifice, stabilite pentru diferitele etape ale procedurii. Restricția impusă în materie de costuri este, de asemenea, un obiectiv important, instanța având obligația de a se asigura că nivelul costurilor dispuse nu este disproportionat în raport cu valoarea cererii.

Materiale și metode aplicate.

La elaborarea prezentei lucrări a fost studiat și utilizat cadrul normativ european, regional, dar și proiecte normative naționale, precum și lucrări ale doctrinei române în care sunt reflectate caracteristicile procedurii de examinare a cererilor cu valoare redusă.

În cadrul cercetării, au fost aplicate următoarele metode de cercetare științifică: analiza comparativă, analiza logică, sinteza, deducția.

Rezultate și discuții. Pentru a aborda subiectul degrevării instanțelor judecătorești de numărul mare de dosare, subliniem că, multe sisteme juridice din statele membre ale UE au elaborat proceduri speciale caracterizate prin eforturi de simplificare, de reducere a cheltuielilor și de accelerare a soluționării acestui tip de cereri introduse de persoane fizice sau de întreprinderi mici. Multe dintre aceste proceduri au o serie de caracteristici comune, cum ar fi plafonarea costurilor dispuse de instanță, absența avocaților, simplificarea normelor în materie de probe și, în general, faptul de a conferi instanțelor un grad sporit de responsabilitate în ceea ce privește gestionarea și soluționarea rapidă a cauzelor prin pronunțarea unei hotărâri sau prin acordul părților.

În literatura de specialitate s-a menționat că, procedura cu privire la cererile de valoare redusă reprezintă un mijloc procesual, ce se prezintă ca o alternativă la procedura de drept comun pentru soluționarea cu celeritate a litigiilor patrimoniale, atunci când valoarea obiectului acestora nu depășește o anumită

sumă de bani fixată de către legiuitor și nu vizează materiile exceptate de lege [8, p.241]. De asemenea, acest tip de procedură prezintă un caracter atipic față de concepția tradițională a procesului civil, întemeiat pe principii, precum citarea părților și oralitatea procesului.

În plus, această procedură prezintă unele avantaje demne de luat în considerare, precum taxa de stat fixă și într-un quantum mai redus decât în procedura de drept comun și caracterul executoriu de drept al hotărârii primei instanțe, independent de exercitarea apelului.

Instituirea acestei proceduri în legislația procesuală civilă a statelor membre ale UE nu este altceva decât o reproducere a prevederilor Regulamentului (CE) nr. 861/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 de stabilire a unei proceduri europene cu privire la cererile cu valoare redusă [2]. S-a precizat faptul că domeniul de aplicare al Regulamentului privește doar litigiile cu un element de extraneitate privitor la părți, în sensul că cel puțin una dintre acestea își are reședința obișnuită în alt stat membru decât instanța sesizată [art. 3 alin. (1) din Regulament].

După cum se arată în Regulamentul (CE) nr.861/2007 privind procedura europeană de rezolvare a unor litigii de mică importanță, [2] regulile de examinare a litigiilor minore sunt menite să ajute la eliminarea obstacolelor privitoare la libera circulație a bunurilor, persoanelor, serviciilor și capitalului pe piața comună, facilitând accesul la justiție al cetățenilor statelor membre prin scurtarea duratei și reducerea costurilor procedurilor judiciare în materie civilă și comercială. Deși regulamentul nu se aplică acelor cauze de natură exclusiv internă, ci doar cauzelor transfrontaliere, în preambulul acestuia, statele membre sunt îndemnate să aplice Regulamentul în cauzele pur interne, pentru a împiedica denaturarea concurenței între operatorii economici din statele membre și pentru a facilita accesul la justiție în mod egal în toate statele membre, afirmându-se și că „ar fi nu numai nepotrivit, dar și contraproductiv să se restrângă aria de aplicare

a Regulamentului doar la cauzele transfrontaliere” [3, p.681].

În cele ce urmează vom analiza principalele caracteristici ale Regulamentului (CE) nr.861/2007 privind procedura europeană de rezolvare a unor litigii de mică importanță.

Astfel, procedura europeană se aplică acelor litigii civile sau comerciale patrimoniale sau nepatrimoniale a căror valoare, fără a se lua în considerare dobânzile sau cheltuielile, nu depășește 2000 EURO la data începerii procedurii. Există însă o serie semnificativă de categorii de litigii ce au fost scoase de sub incidența acesteia, cum ar fi: cele referitoare la statutul sau capacitatea persoanei fizice; drepturile patrimoniale rezultând din căsătorie, testamente sau succesiuni; falimentul, procedurile referitoare la lichidarea companiilor insolvente sau a altor persoane juridice, precum și alte proceduri asemănătoare; asigurările sociale; arbitrajul; litigiile de muncă. [3, p. 681]

În vederea demarării procedurii este suficient ca reclamantul să completeze un formular tipizat unic, disponibil în toate statele membre la instanțele competente. Este important să menționăm că acest formular cuprinde doar acele informații necesare pentru demararea procedurii, pe care reclamantul le poate completa fără asistența unui avocat și fără a avea nevoie de cunoștințe juridice, precum: datele de identificare ale instanței, reclamantului și părților; natura și valoarea creanței; descrierea probelor ce însoțesc cererea; la formular se pot atașa orice alte înscrisuri relevante.

Aceste documente, împreună cu formularul, vor putea fi depuse la instanța competentă fie personal, fie prin poștă, fax, email, sau orice alt mijloc de comunicare acceptat de statul membru în care este demarată procedura, importantă inovație menită să ușureze și să accelereze desfășurarea procedurii. În toate cazurile, justițiabilii vor fi ajutați să completeze acest formular de către un funcționar al curții sau un birou de asistență ce funcționează în cadrul acesteia și vor avea posibilitatea să completeze sau să rectifice formularele și actele adiționale și ulterior, în măsura

în care instanța va hotărî că acest lucru este necesar.

După cum era de așteptat de la o asemenea procedură, termenii sunt foarte scurți; în mod normal, de la înregistrarea cererii de chemare în judecată până la pronunțarea hotărârii nu ar trebui să se depășească șase luni (în mod normal, procedurile pentru litigii mărunte din statele europene au o durată ce variază între 4 și 24 luni). [6, p.122]

Astfel, instanța va comunica părților actele procedurale în termene de câte opt zile, atât pârâtul, cât și reclamantul având la dispoziție câte o lună pentru a răspunde la cererea de chemare în judecată, respectiv la cererea reconvențională. În termen de o lună de la primirea răspunsului de la pârât, respectiv reclamant, instanța fie va pronunța o hotărâre, fie va solicita detalii suplimentare privitoare la cereri, fie va cita părțile la o înfățișare. [3, p.681]

Una dintre cele mai importante inovații ale Regulamentului (CE) nr.861/2007 o reprezintă gradul crescut de flexibilitate în ceea ce privește administrarea dovezilor. Astfel, judecătorul va încuviința numai acele mijloace de dovadă pe care le va considera necesare și va stabili limitele administrării dovezilor; în special, el va putea încuviința ca aceasta să se facă prin telefon, declarații scrise ale martorilor sau prin conferință video, audio sau prin email. [6, p.126]

Dacă consideră necesar, instanța poate admite ca administrarea dovezilor să se facă în conformitate cu prevederile procedurii naționale obișnuite; în toate cazurile, însă, mărturiile experților vor fi admise doar dacă se dovedesc indispensabile pentru judecată. Iată deci că judecătorul dispune de un înalt grad de apreciere în această materie, însă considerăm că el trebuie să realizeze un echilibru între scopul procedurii – de a ușura și grăbi rezolvarea disputei – și garanțiile procesului echitabil și apoi să dispună în consecință.

Având în vedere faptul că scopul Regulamentului analizat este de a pune la dispoziția creditorilor un mijloc simplu și puțin costisitor de a-și recupera creanțele mărunte, s-a renunțat la obligativitatea repre-

zentării părților de către un avocat, acesta fiind un element comun al tuturor procedurilor pentru litigii mărunte din statele europene.

Astfel, este lăsat la aprecierea părților dacă doresc să fie reprezentate sau nu de un avocat sau de un alt profesionist din domeniul dreptului. Pentru a garanta părților nereprezentate acordarea unei asistențe corespunzătoare pe parcursul procesului, Regulamentul prevede că ele nu sunt obligate să facă niciun fel de apreciere juridică asupra cauzei; de asemenea, este instituit principiul rolului activ al judecătorului, instanța având obligația de a asista părțile în chestiunile procedurale și de a stăruii pentru rezolvarea disputei pe cale amiabilă. [7, p.2]

Hotărârea va fi pronunțată în termen de șase luni de la înregistrarea plângerii, și va fi comunicată părților, cu excepția cazului când pronunțarea a avut loc la finalul unei înfățișări la care acestea au fost prezente; ea va avea caracter executoriu. [2]

Comunicarea hotărârii se va face în mod diferit: astfel, dacă documentele trebuie comunicate într-un alt stat membru decât cel în care s-a desfășurat procedura, se va recurge la comunicarea prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire; dacă este vorba de statul membru în care s-a desfășurat procedura, sunt acceptate și metode mai puțin tradiționale, precum scrisoarea, faxul, emailul, dacă acestea sunt prevăzute de legea procedurală a statului respectiv. Precizăm că dacă, în circumstanțe excepționale, comunicarea nu se poate face conform prevederilor de mai sus, ea se poate efectua și prin publicitate. [7, p.3]

Prevederile referitoare la cheltuielile de judecată au, la rândul lor, un caracter excepțional, motivate fiind de dorința de a reduce costurile și de a îmbunătăți accesul la justiție. Astfel, se statuează că partea căzută în pretenții va fi obligată să plătească cheltuielile de judecată, cu excepția cazului în care acest lucru ar fi inechitabil sau nerezonabil: în această situație, instanța va aprecia în ce măsură fiecare parte poate fi obligată la plata cheltuielilor.

Mai mult, legiuitorul european statuează că persoana fizică nere-

prezentată, căzută în pretenții nu va fi obligată să ramburseze cheltuielile efectuate de cealaltă parte cu onorariul avocaților sau a altor reprezentanți. Se poate afirma chiar că Regulamentul (CE) nr.861/2007 descurajează angajarea unui avocat, urmărind astfel reducerea cât mai mare a costurilor actului de justiție. Această prevedere a fost unul dintre motivele principale pentru care mai multe state membre s-au opus aplicării Regulamentului și în cauzele pur interne, apreciind că nu realizează același grad de control asupra costurilor suportate de părți ca și procedura națională, care prevede plata integrală a cheltuielilor de judecată de partea căzută în pretenții. [6, p. 125]

Procedura soluționării cererii cu valoare redusă în legislația României

Printre statele care aplică cu succes această procedură, se regăsește și România, care odată cu adoptarea Noului Cod de procedură civilă a introdus cu titlu de procedură specială și procedura cu privire la cererile cu valoare redusă care este reglementată prin art.1025-1032 și este accesibilă oricărui justițiabil, întrucât permite utilizarea unui formular cu conținut predeterminat. [5, p.694]

Aceste formulare sunt aprobate prin Ordinul Ministrului Justiției, respectiv formularul de cerere (art. 1028 alin. 2 NCPC), formularul pentru completarea sau/și rectificarea formularului de cerere (art. 1028 alin. 4 NCPC) și formularul de răspuns (art. 1029 alin. 4 NCPC) [1]. Fiecare formular cuprinde instrucțiuni detaliate privind modul în care trebuie completat, iar rubricile sunt concepute în așa fel încât să acopere toate elementele necesare pentru justa soluționare a cauzei (respectiv identificarea părților, valoarea pretenției, indicarea probelor, etc.) și să asigure respectarea principiului contradictorialității.

Instanței îi revine rolul de a verifica completarea corectă de către părți a formularelor, de a le solicita informații sau înscrisuri suplimentare, de a asigura comunicarea formularelor către părți, cu menționarea termenelor în care au obligația de a-și îndeplini obligațiile procesuale (de regulă 30 de zile de la pri-

mire) și a sancțiunilor nerespectării acestora (sancțiunea specifică fiind soluționarea cauzei în raport cu actele aflate la dosar - art. 1030 alin. 2 NCPC). [8, p. 242]

Dacă în Regulament instanța trebuie să comunice actele de procedură către părți într-un termen de 14 zile, legiuitorul român a preferat sintagma deja consacrată în procedurile urgente, respectiv “de îndată” (art. 1029 alin. 3 și alin. 5 NCPC). [3, p.685]

Cât privește domeniul de aplicare a acestei proceduri, acesta este determinat prin art.1025 din Codul de procedură civilă a României (NCPC), care în alin.1 menționează că, procedura se aplică atunci când valoarea cererii, fără a lua în considerare dobânzile, cheltuielile de judecată și alte venituri accesorii, nu depășește suma de 10000 lei la data sesizării instanței [1]. Numai că această valoare prezintă relevanță în ceea ce privește procedura de urmat și nu pentru determinarea competenței materiale, cum de regulă interesează valoarea obiectului cererii la data sesizării instanței, or în legislația românească determinarea competenței instanțelor de judecată se face și în funcție de valoarea pretențiilor, spre deosebire de legislația procesuală a RM.

Legiuitorul român determină în mod expres și domeniile la care nu se aplică procedura în discuție, și anume: în materie fiscală, vamală sau administrativă, precum și în ceea ce privește răspunderea statului pentru acte sau omisiuni în cadrul exercitării autorității publice. De asemenea, procedura nu se aplică cererilor referitoare la: starea civilă sau capacitatea persoanelor fizice; drepturile patrimoniale născute din raporturile de familie; moștenire; insolvență, concordatul preventiv, procedurile privind lichidarea societăților insolubile și a altor persoane juridice sau alte proceduri asemănătoare; asigurări sociale; dreptul muncii; închirierea unor bunuri imobile, cu excepția acțiunilor privind creanțele având ca obiect plata unei sume de bani; arbitraj; atingeri aduse dreptului de proprietate privată sau altor drepturi care privesc personalitatea [5, p.695].

Un alt aspect important ce ține

de procedura în cauză este faptul că poartă un caracter alternativ, în sensul că reclamantul are alegerea între această procedură și procedura de drept comun. Atunci când cererea nu poate fi soluționată potrivit procedurii speciale, de exemplu, în cazul în care obiectul cererii excede domeniului de aplicare al procedurii speciale, atunci instanța de judecată are obligația să îl informeze pe reclamant despre acest aspect, iar dacă reclamantul nu își retrage cererea, aceasta va fi judecată conform dreptului comun [5, p.695].

Deși art. 1029 alin. 1 din NCPC instituie regula de principiu potrivit căreia procedura este scrisă și se desfășoară în întregul ei în camera de consiliu, legiuitorul nu exclude *de plano* citarea părților, ci precizează în alin. 2 cazurile în care aceasta se poate dispune: dacă apreciază acest fapt ca fiind necesar (dată fiind formularea extrem de permisivă și obișnuița instanțelor de a aborda cu maximă prudență procedurile care nu implică înfățișarea părților, este de presupus că, cel puțin la început, în multe situații se va opta totuși pentru citare) sau la solicitarea uneia dintre părți, cu precizarea că refuzul instanței se motivează în scris și nu poate fi atacat separat.

Unele particularități prezintă și instituția probațiunii. Legiuitorul român menționează expres ca mijloace de probă doar înscrisurile (art. 1028 alin. 3 și alin. 4, art. 1029 alin. 3-5 și alin. 9 NCPC), în vreme ce Regulamentul oferă mult mai multe posibilități: depoziții scrise ale martorilor, ale experților sau ale părților, obținerea de probe prin videoconferință sau prin intermediul altor tehnici de comunicare (art. 9 alin. 1), expertiza sau proba cu martori (art. 9 alin. 2).

Mărul discordiei îl constituie însă restricția impusă de art. 1029 alin. 9 NCPC, potrivit căruia “nu vor fi însă încuviințate acele probe ale căror administrare necesită cheltuieli disproporționate față de valoarea cererii de chemare în judecată sau a cererii reconvenționale”; formularea imperativă a textului, dublată de negație, pare a sugera că se instituie o condiție specifică de admisibilitate a probelor, similară celei din procedura ordonanței de

plată (art. 1020 alin. 1 și 2 NCPC) [4, p.76].

Chiar dacă de regulă tocmai natura transfrontalieră a litigiului determină creșterea costurilor legate de administrarea probelor, norma corespondentă din Regulament are mai degrabă caracter de recomandare [6, p.130] (“instanța trebuie să opteze pentru cele mai simple și mai puțin oneroase mijloace de obținere a probelor”).

Drept urmare, se consideră că procedura cu privire la cererile de valoare redusă permite administrarea oricăror mijloace de probă, dar implică o observare mai atentă a principiului proporționalității [8, p. 244], cu atât mai mult cu cât acesta își găsește aplicarea și în privința acordării cheltuielilor de judecată; de altfel, în procedura românească singurul mijloc de probă care ar putea intra sub incidența acestui text este expertiza judiciară.

Soluțiile pe care le poate pronunța instanța:

Art. 1030 alin. 1 NCPC prevede un termen de 30 de zile de la primirea tuturor informațiilor necesare sau, după caz, de la dezbaterea orală pentru ca instanța să pronunțe și să redacteze hotărârea care va cuprinde una dintre următoarele soluții:

- anularea cererii, în cazul neîndeplinirii obligației de timbrare a cererii sau în cazul nerespectării termenului stabilit de instanță pentru completarea sau rectificarea formularului de cerere (art. 1028 alin. 5 NCPC);

- respingerea cererii, dacă reclamantul nu își dovedește pretențiile [4, p. 74];

- admiterea cererii, hotărârea fiind executorie de drept (art. 1030 alin. 3 NCPC) spre deosebire de regula de drept comun (art. 633 NCPC).

Aceste soluții pot fi supuse căilor de atac, astfel potrivit art. 1032 alin. 1 „hotărârea judecătorească este supusă numai apelului la tribunal, în termen de 30 zile de la comunicare”; soluția corespunde celei din dreptul comun, cu excepția cererilor privind creanțe având ca obiect plata unei sume de bani de până la 2000 lei inclusiv care sunt de competența în „primă și ultimă instanță” a judecătorei (art. 94 pct. 2 NCPC) [1].

Prin derogare de la dreptul comun însă (art. 468 alin. 5 NCPC), exercitarea apelului nu suspendă executarea silită, aceasta putând fi dispusă de instanță numai dacă sunt respectate cele două condiții cumulative impuse de art. 1032 alin. 2 NCPC: depunerea unei cauțiuni de 10% din valoarea contestată și vederea unor motive temeinice.

Intrucât nu există nici o prevedere specială în privința judecării apelului, urmează a se aplica regulile de drept comun, îndeosebi cele privitoare la citarea părților (art. 475 alin. 2 NCPC) [1].

Trebuie să menționăm că procedura în cazul cererilor cu valoare redusă se aplică cu succes și în alte state europene, cum ar fi Suedia, Marea Britanie, Irlanda. De exemplu, în Suedia această procedură specială este aplicată de instanța de fond ordinară (instanța districtuală – „tingsrätt”) atunci când cererea reclamantului este sub o anumită valoare-limită. Aceasta este în prezent (începând cu 2013) 22 500 SEK. Valoarea-limită nu este o sumă stabilită de lege, ci este legată de așa-numitul preț de bază, însemnând că valoarea-limită este calculată în raport cu evoluția prețurilor [15].

Posibilitatea de utilizare a acestor proceduri nu este limitată la anumite tipuri de cauze, precum cauzele de drept civil în domeniul consumatorilor, ci depinde de îndeplinirea următoarelor criterii: cauza trebuie să fie o acțiune civilă, iar valoarea litigiului trebuie să se situeze sub valoarea-limită. Cu toate acestea, procedura nu poate fi utilizată în cauzele de dreptul familiei.

O particularitate, în raport cu alte sisteme de drept, o constituie faptul, că nu există niciun formular standard pentru inițierea procedurii pentru o cauză cu privire la o cerere cu valoare redusă. Există un formular pentru depunerea unei cereri de chemare în judecată, care poate fi folosit indiferent de valoarea care face obiectul cauzei. Formularul este disponibil pe site-ul Administrației Instanțelor Naționale Suedeze [15]. Instituirea unui asemenea mecanism de adresare în instanță, constituie o garanție în plus pentru principiul accesului liber la justiție, persoana interesată trebuind doar să completeze un for-

mular care nu necesită cunoștințe speciale în domeniul juridic, or în RM orice adresare în instanță, indiferent de tipul de procedură obligă subiectul să se adreseze la un avocat care va încasa și un onorariu corespunzător. Respectiv, ar fi binevenit ca organismele de resort de la noi din țară, pe lângă implementarea reformelor ce țin posibilitatea depunerii cererilor în instanța de judecată în regim on-line, să se preocupe și de elaborarea unor formulare tipizate de cereri în justiție ce ar exclude necesitatea apelării la un profesionist în domeniu și care ar trebui să fie plasate pe site-ul CSM-ului.

Cât privește modul de examinarea a cererilor cu valoare redusă în instanțele suedeze, există posibilitatea ca instanța să pronunțe o hotărâre doar pe baza procedurii scrise. Această posibilitate este folosită în cazul în care procedura verbală nu este nici necesară pentru examinarea cauzei, nici solicitată de oricare dintre părți. De aici rezultă că, în dependență de circumstanțele concrete ale cauzei, procedura poate fi atât verbală, cu organizarea dezbaterilor și prezența părților, cât și scrisă, dacă părțile își exprimă acordul în acest sens.

Efectuând o comparație între starea justiției în țările pe care le-am amintit mai sus și situația instituțiilor judiciare din RM, vom constata că deosebirile sunt mai mult decât evidente și nu în favoarea sistemului autohton, decongestionarea instanțelor judecătorești naționale de numărul mare de dosare fiind una din cele mai mari provocări cu care se confruntă organele de administrare ale justiției. De unde derivă că, introducerea unei proceduri speciale pentru examinarea cererilor cu valoare redusă ar putea fi o soluție optimă pentru rezolvarea acestei probleme, cu respectarea unor condiții ce țin de specificul sistemului de drept autohton, în special a carențelor cu care se confruntă acesta și a gradului de credibilitate redusă pe care îl au justițiabilii în organele de justiție.

De asemenea, după semnarea Acordului de Asociere dintre RM și UE interacțiunea persoanelor și firmelor pe piața unică va duce cu certitudine la apariția multor litigii cu

caracter transfrontalier, și care vor ridica probleme adiționale, legate în principal de costurile suplimentare pe care justițiabilii le vor suporta pentru angajarea mai multor avocați, costurile de traducere și interpretare sau de deplasare a martorilor, experților, etc. Deși problema unei justiții lente și costisitoare nu este una exclusiv moldovenească, ea este mult mai pregnantă în RM decât în alte state europene, lucru subliniat atât în numeroasele rapoarte de țară elaborate de structurile europene, dar și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg, care a constatat numeroase violări ale articolului 6 al Convenției datorate duratei excesive a procedurilor judiciare.

În acest context, considerăm că introducerea unei proceduri permițând soluționarea rapidă a litigiilor mărunte – reprezintă o necesitate pentru sistemul moldovenesc de justiție civilă, și nu doar în vederea alinierii la prevederile comunitare, ci și în scopul eficientizării actului de justiție, al facilitării activității instanțelor și al creșterii satisfacției justițiabililor. Întrebarea principală, care se adresează atât teoreticienilor dreptului, cât și practicienilor, este însă, dacă RM se consideră pregătită – din punctul de vedere al infrastructurii, resurselor umane și mentalității – pentru introducerea acesteia.

Continuând această tematică, trebuie să menționăm că, în vederea sprijinirii procesului de reformă a sistemului judiciar, în ultimii ani s-au încercat a întreprinde unele măsuri în acest sens. Spre exemplu, în anul 2015, Centrul pentru Reforma în Sistemul Judecătorec din Republica Moldova a înaintat pentru dezbateri publice propuneri privind modificarea unor acte legislative, printre care se includea și Codul de procedură civilă, care aveau menirea să îmbunătățească calitatea actului de justiție.

Proiectul legii pentru modificarea și completarea CPC avea ca scop decongestionarea instanțelor de judecată prin introducerea unor instituții noi pentru legislația națională, precum și excluderea sau modificarea unor reglementări imperfecte ale legislației procedu-

rale care generează dificultăți de interpretare și aplicare atât pentru instanțe, cât și pentru justițiabili.

Printre inovațiile legislative formulate în acest proiect se regăsește și instituția procedurii pentru soluționarea cererilor cu valoare redusă. Astfel, s-a propus introducerea mai multor articole destinate acestei proceduri, începând cu art.276¹ care ar urma să aibă următorul cuprins:

1) Dacă valoarea cererii, fără a se lua în considerare dobânzile, cheltuielile de judecată și alte venituri accesorii, nu depășește suma de 50.000 lei la data sesizării instanței, aceste cereri se examinează ca cereri cu valoare redusă.

2) Cererile cu valoare redusă nu se aplică în materie fiscală, vamală sau administrativă și nici în ceea ce privește răspunderea statului pentru acte sau omisiuni în cadrul executării autorității publice.

3) De asemenea, prezenta procedură nu se aplică cererilor referitoare la:

- a) starea civilă sau capacitatea persoanelor fizice;
- b) drepturile patrimoniale născute din raporturile de familie;
- c) moștenire;
- d) insolvență, concordatul preventiv, procedurile privind lichidarea societăților insolvabile și a altor persoane juridice sau alte proceduri asemănătoare;
- e) asigurări sociale;
- f) dreptul muncii;
- g) închirierea unor bunuri imobile, cu excepția acțiunilor privind creanțele având ca obiect plata unei sume de bani;
- h) arbitraj;
- i) atingeri aduse dreptului la viață privată sau altor drepturi care privesc personalitatea.

Deși în esență prevederile acestui articol sunt similare prevederilor din legislația procesual civilă a altor state europene, totuși, ridică întrebări suma de 50000 lei determinată ca plafon maximal pentru această procedură. Fixarea unei asemenea sume în viziunea noastră este exagerată, mai ales dacă ținem cont de faptul că în Uniunea Europeană plafonul pentru procedura în cazul cererilor cu valoare redusă nu trebuie să depășească 2000 €, ceea ce constituie o sumă mai mică decât

cea indicată în proiect, or veniturile cetățenilor din țările membre ale UE nu pot fi comparate cu cele ale cetățenilor din RM.

Semne de întrebare ridică și următorul articol propus de autorii proiectului: art.276³ - procedura de examinare a cererilor cu valoare redusă. Potrivit acestui articol:

1) Procedura cu privire la cererile cu valoare redusă este scrisă.

2) Instanța poate dispune înfățișarea părților, dacă apreciază acest fapt ca fiind necesar sau la solicitarea uneia dintre părți. Instanța poate să refuze o astfel de solicitare în cazul în care consideră că, ținând cont de împrejurările cauzei nu sunt necesare dezbateri orale. Refuzul se motivează în scris și nu poate fi atacat separat.

După cum putem constata, se propune ca procedura în cazul cererilor cu valoare redusă să fie una scrisă, adică fără participarea părților și fără dezbateri judiciare, fapt care ne trezește unele îngrijorări. Asemenea proceduri aduc atingere dreptului la apărare a părților, care desemnează nu doar posibilitatea de a recurge la serviciile unui avocat, dar și ansamblul prerogativelor recunoscute de legea părților în scopul susținerii intereselor lor. Din acest punct de vedere, dreptul la apărare include în conținutul său posibilitatea părților de a lua cunoștință de toate actele de la dosar, de a formula cereri, de a prezenta probe, de a face recuzări, de a exercita căile legale de atac, etc., or în situația în care procedura este una scrisă, fără a avea loc dezbateri, acest drept al părților poate fi grav periclitat, iar faptul că se lasă la latitudinea judecătorului citarea părților poate provoca unele abuzuri din partea acestuia. Nu putem face trimitere la faptul că și în alte țări ale UE o asemenea procedură este scrisă, deoarece, de exemplu, Noul Cod de procedură civilă a României în art.1027 prevede că „reclamantul are alegerea între procedura specială reglementată de Titlul X Procedura cu privire la cererile de valoare redusă și procedura de drept comun, [3, p.684] dispoziție care nu se regăsește în proiectul nostru de modificare a CPC, reclamantul fiind obligat să apeleze la

această procedură, dacă, valoarea litigiului nu depășește 50000 lei.

Articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului garantează fiecărei persoane dreptul la examinarea cauzei sale în mod public. Audierea publică constituie un element esențial al dreptului la un proces echitabil, după cum a subliniat CtEDO în hotărârea Axen v. RFG (8 decembrie 1983). [9] O audiere publică în general se dovedește a fi necesară pentru a respecta exigențele articolului 6(1) în fața jurisdicțiilor fie de prima sau ultima instanță. În același timp el poate avea excepții în ceea ce privește litigiile tehnice importante, după cum se menționează în hotărârea Schuler-Zraggen v. Elveția (24 iunie 1993). [10] S-a mai subliniat de asemenea că „dreptul la o audiere publică include în mod general dreptul la o procedură orală” (hotărârea CtEDO în cauza Fischer v. Austria, 26 aprilie 1995). [11]

În consecință, Curtea a decis că, potrivit jurisprudenței sale bine stabilite, într-o procedură care se derulează în fața primei instanțe (și singurei instanțe), dreptul fiecărei persoane la un proces public, în sensul art. 6 alin. 1, implică „dreptul la o ședință publică (CEDO, decizia din 11 iulie 2002, paragr. 47, în cauza Göç contra Turcia). [12] Pe aceeași linie de gândire, Curtea a mai decis că nu s-ar putea susține că, după judecata în fond, în instanța de apel (care este investită cu plenitudine de jurisdicție), art. 6 alin. 1 ar impune întotdeauna o audiență publică, independent de natura problemelor asupra cărora ea are a statua. Astfel, o procedură de autorizare a exercitării unei căi de atac consacrate exclusive unor probleme de drept nu și de fapt (procedură cunoscută în unele sisteme de drept personal al statelor contractante), poate îndeplini condițiile art. 6 alin. 1 din Convenție, chiar dacă în instanța de apel sau de casație reclamantul nu a avut posibilitatea să se exprime în persoană în fața judecătorilor (CEDO, decizia din 29 octombrie 1991, în cauza Jan Lake Andersson contra Suediei, paragr. 27). [13]

Concluzii. Având în vedere aspectele menționate, considerăm că propunerile referitoare la instituirea

unei proceduri fără citarea părților în prima instanță și fără înștiințarea acestora nici în instanța de recurs (procedura în cazul cererilor cu valoare redusă) aduce atingere art.6 din CEDO, respectiv o încălcare a dreptului la un proces echitabil, deoarece audierile orale sunt necesare în primă instanță, putând lipsi de altfel în instanța de control judiciar, după cum am constatat din jurisprudența Curții. Publicitatea procedurii realizează transparența justiției, element care constituie unul dintre mijloacele care contribuie la păstrarea încrederii publicului în justiție (CEDO, hot. Helmers din 29 octombrie 1991). [14] În concluzie, procedura scrisă poate fi utilizată doar cu acordul părților, fără posibilitatea judecătorului de a se implica și doar ca alternativă a procedurii de drept comun, după cum este prevăzut și în legislația României.

Desigur, unii specialiști în domeniu, ar putea reproșa că legiuitorul nostru a consacrat deja o procedură similară celei analizate în CPC al RM, anume – procedura în ordonanță. Însă, procedura în cazul cererilor cu valoare redusă nu poate fi confundată cu procedura în ordonanță. Astfel, ambele proceduri reprezintă modalități simplificate și urgente de recuperare a creanțelor restante, dar alegerea procedurii care se potrivește cel mai bine situației sau nevoilor sale revine creditorului. De aceea, acesta trebuie să cunoască avantajele și dezavantajele fiecărei proceduri și să acționeze în cunoștință de cauză.

Analizând procedura privind cererile de valoare redusă în paralel cu procedura în ordonanță, se observă că părțile nu se numesc creditor și debitor în procedura cererilor de valoare redusă, nu se vorbește de creanță sau de condițiile pe care trebuie să le îndeplinească orice creanță, și anume, să fie certă, lichidă și exigibilă.

Singura concluzie la care se poate ajunge este ca legiuitorul european sau din țările membre ale UE, nu a vrut să limiteze această procedură doar la creanțe sau doar la calitatea părților de creditor și debitor, prin urmare este o procedură aplicabilă și altor litigii decât cele care au ca obiect o creanță.

Valoarea sumei ce poate fi recuperată diferă la cele două proceduri. În timp ce procedura cererilor de valoare redusă instituie un plafon, procedura în ordonanță nu limitează valoarea pretențiilor. De asemenea, în procedura cererilor de valoare redusă, în considerentele valorii scăzute a obiectului cererii, nu este prevăzută o etapă prealabilă introducerii acțiunii în instanță, iar pentru procedura în ordonanță, este obligatorie somarea debitorului anterior sesizării instanței de către creditor. O altă diferență ar fi, că ordonanța judecătorească nu poate fi supusă nici unei căi de atac, pe când hotărârea pronunțată în cazul procedurii asupra cererilor cu valoare redusă este susceptibilă de a fi atacată după cum am văzut atât în legislația europeană, cât și în legislația statelor membre ale UE.

Finalizând, trebuie să menționăm că pe viitor revine experților în domeniu, precum și reprezentanților jurisprudenței rolul de a promova și demonstra în ce măsură o asemenea procedură specială răspunde dezideratelor în vederea cărora este conștințită în diferite sisteme de drept: eficientizarea soluționării cererilor de valoare redusă și degrevarea rolului instanțelor de judecată.

Referințe

Acte normative

1. Codul de procedură civilă a României, republicat în temeiul art. XIV din Legea nr. 138/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă. Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 247 din 10 aprilie 2015.

2. Regulamentul (CE) nr.861/2007 privind procedura europeană de rezolvare a unor litigii de mică importanță ce urmărește stabilirea unei proceduri europene pentru litigii minore. Publicat în J.O.U.E. nr. L 199 din 31 iulie 2007, p. 1-22, intrat în vigoare din 01.01.2009 în toate statele membre, cu excepția Danemarcei.

Monografii, manuale, articole în reviste de specialitate

3. DELEANU, I. Tratat de procedură civilă. Vol.II. București: Universul Juridic, 2013.

4. DINU, Claudiu Constantin. Procedura cu privire la cererile cu valoare

redușă în contextul noului cod de procedură civilă. În: Revista Română de Drept Privat nr. 3/2011, p. 76.

5. FODOR, M. Dreptprocesual civil. București: Universul Juridic, 2014.

6. LEȘ, Ioan. Reglementări naționale-șicomunitareprivitoare la soluționarea cererilor de valoare redusă. În: Revista Română de Drept Privat nr. 1/2009.

7. MATAȘCHE G. Procedura europeană cu privire la cererile cu valoare redusă. Disponibil: <http://www.infolegal.ro>

8. TABACU, An. Procedura cu privire la cererile cu valoare redusă și mijloacele procedurale de asigurare a celerității în procesul civil, potrivit proiectului noului cod de procedură civilă. În: Revista Română de Drept Privat nr. 4/2009, p. 242.

Practică judiciară

9. Hotărârea CtEDO în cauza Axen v. RFG (8 decembrie 1983). Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/>

10. Hotărârea CtEDO în cauza Schuler-Zraggen v. Elveția (24 iunie 1993). Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/>

11. Hotărârea CtEDO în cauza Fischer v. Austria, (26 aprilie 1995). Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/>

12. Decizia CtEDO în cauza Göç contra Turcia, din 11 iulie 2002, paragr. 47. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/>

13. Decizia CtEDO în cauza Jan Lake Andersson contra Suediei din 29 octombrie 1991, paragr. 27. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/>

14. Hotărârea CtEDO în cazul Helmers contra Suediei din 29 octombrie 1991. Disponibil: www.irdo.ro/file.php?fisiere_id=174&inline

Sito-grafie

15. https://e-justice.europa.eu/content_small_claims-42-se-ro.do?member=1

DESPRE AUTOR / ABOUT AUTHOR

Adelina BĂCU,
doctor în drept,
conferențiar universitar
la Facultatea Economie Generală
și Drept în cadrul Academiei de
Studii Economice

Adelina BĂCU,
doctor of laws, associate professor,
from the Faculty of General
Economy and Law of the
Academy of Economic Studies